

**VALENȚE SEMANTICE ȘI JURIDICE ALE DENUMIRILOR DE
ORIGINE ȘI/SAU INDICAȚIILOR GEOGRAFICE
ÎN CONTEXTUL EUROPEAN ȘI INTERNAȚIONAL**

**SEMANTIC AND JURIDIC FEATURES OF APPELLATION OF
ORIGIN AND/OR GEOGRAPHICAL INDICATION WITHIN A
EUROPEAN AND INTERNATIONAL FRAMEWORK**

NICOLETA RODICA DOMINTE¹

Rezumat: Denumirea de origine este denumirea geografică a unei regiuni, localități care atestă originea unui produs și stabilește o legătură directă între calitățile produsului și mediul geografic, ce implică factorii naturali și umani ai regiunii respective. Indicația geografică reprezintă denumirea unei regiuni ori localități dintr-o țară, ce confirmă că există o legătură directă între calitățile ori reputația unui produs și factorii geografici din regiunea respectivă. Protecția internațională este reglementată de dispozițiile Aranjamentului de la Lisabona privind protecția denumirilor de origine și înregistrarea lor internațională din 1958, precum și cele ale Acordului TRIPS. La nivel european, procesul de armonizare a legislațiilor naționale s-a concretizat prin adoptarea a patru regulamente pentru diferite categorii de produse precum: produse agricole și alimentare destinate consumului uman, vinurile, vinurilor aromatizate și băuturilor spirtoase. În acest sens, menționăm Regulamentul nr. 1151/2012 privind sistemele din domeniul calității produselor agricole și alimentare. Articolul analizează definițiile celor două noțiuni în cadrul reglementărilor europene și internaționale în vigoare pentru a putea contura asemănările și distincțiile în scopul de a identifica conjuncția corectă: "și/sau". Astfel, vom determina poziția juridică a celor două forme de protecție la nivel european și internațional.

Cuvinte cheie: denumiri de origine, indicații geografice, calitate, regiune geografică.

¹ Lector univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași,
email: nicoleta_dominte@yahoo.com

Abstract: Appellation of origin is a geographical name used on products that have a specific quality or characteristics that are essentially attributable to the geographical environment and human factors from the region in which the products are made. Geographical indication is a sign used on goods that have a specific geographical origin and possess qualities, a reputation or characteristics that are essentially attributable to that place of origin. The international protection is regulated by the Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of Origin and their International Registration from 1958 and TRIPS Agreement. The European protection is regulated by a number of different laws, such as Regulation no. 1151/2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs. In this article, we will analyse the definitions of appellation of origin and geographical indication in order to discover which are the resemblances and differences. We would like to identify the proper word "and/or" in order to determine the juridic position and relevance between appellation of origin and geographical indication at European and international level.

Key words: appellation of origin, geographical indication, quality, geographical area

Dihotomia lexicală enunțată în titlul articolului are rolul de a individualiza două noțiuni din domeniul semnelor distinctive ale dreptului proprietății industriale. Spiritul analitic ne îndeamnă să identificăm conjuncția corectă pentru a putea contura poziția juridică a celor două forme de protecție la nivel european și internațional din perspectiva textelor juridice aplicabile în materie. Astfel, în prologul acestui articol ne întrebăm dacă pentru solicitantul unei cereri de înregistrare, ce poate fi producător de brânzeturi, are relevanță forma de protecție juridică aleasă, adică indicație geografică și/sau denumire de origine.

Pe firul istoriei, ideea protejării denumirilor geografice, atunci când o anumită regiune determina calitățile ori caracteristicile produselor, este originară din Europa, fiind dezvoltată în state precum Franța, Italia, Spania, Portugalia și Cehia. În acest sens, în Franța, în secolul al XIV-lea, a fost adoptată prima lege care interzicea scrierea pe etichetele sticlelor de vin a denumirii unei regiuni, în care nu este fabricat produsul respectiv, iar în anul 1905 a intrat în vigoare prima lege ce reglementa regimul denumirilor de origine franceze. În statul vecin, Spania, în anul 1932 a fost adoptată prima lege națională referitoare la regimul juridic al vinurilor în cuprinsul căreia

existau mențiuni privind denumirile de origine.²

În primele versiuni ale Convenției de la Paris din 1883 erau prevăzute noțiunile indicație de proveniență și denumire de origine.³ Aceste două noțiuni s-au perpetuat, astfel încât, în prezent, la art. 1, alin. 2 din Convenția de la Paris sunt enunțate "*indicațiile de proveniență sau denumirile de origine*"⁴, ca obiecte ale dreptului de proprietate industrială. Considerăm că sursa de inspirație este doctrina franceză, ce realizează această distincție.⁵ Textul enunțat prin folosirea conjuncției "*sau*" pare să încadreze indicațiile de proveniență și denumirile de origine pe aceeași poziție juridică. Pe de altă parte, noțiunea de indicație geografică nu este enumerată printre obiectele dreptului de proprietate industrială.

Din documentele OMPI rezultă distincțiile semantice, dar și juridice dintre cele două noțiuni în conformitate cu dispozițiile convențiilor internaționale în vigoare, precum Aranjamentul de la Madrid privind indicațiile de proveniență din 1891 și Aranjamentul de la Lisabona privind protecția denumirilor de origine și înregistrarea lor internațională din 1958. Termenul *indicație de proveniență* este definit ca fiind denumirea unei țări sau regiuni dintr-o țară, în care produsul respectiv este fabricat. Noțiunea *denumire de origine* este denumirea geografică a unei regiuni, localități care atestă originea unui produs și stabilește o legătură directă între calitățile produsului și mediul geografic, ce implică factorii naturali și umani ai

² A se vedea, WIPO Asia and the Pacific Regional Symposium on the Protection of Geographical Indications, *Protection of geographical indications and Human development: Economic and social benefits to developing countries*, New Delhi, November 18 to 20, 2003, p. 2, documentul poate fi consultat la următoarea pagină de internet: http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=20877; Symposium on the international protection of geographical indications, *Some notes on the protection of appellation of origin in countries with emerging economies: the Andean community*, Montevideo, November 28 and 29, 2001, p. 3-4, documentul poate fi consultat la următoarea pagină de internet: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_mvd_01/wipo_geo_mvd_01_6.pdf

³ M. M. Hopperger, M.P. Rizo, N. Frigant, V. Jalba, *Indication géographiques. Introduction*, Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle, p. 6, documentul poate fi consultat la următoarea pagină de internet: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/fr/geographical/952/wipo_pub_952.pdf

⁴ Art. 1, alin. 2 din Convenția de la Paris din 1883: "les indication de provenance ou appellation d'origin"/"indications of sources or appellation of origin".

⁵ A se vedea, V. Roș, O. Spineanu-Matei, D. Bogdan, *Dreptul proprietății intelectuale. Mărcile și indicațiile geografice*, Editura All Beck, București, 2003, p. 449.

regiunii respective.⁶ Distincția fundamentală dintre cele două noțiuni se referă la o condiție de validitate pentru acordarea protecției juridice în materia denumirilor de origine, și anume, legătura directă dintre calitățile produsului și mediul geografic ale regiunii, în care este fabricat.

După cum am prefațat, protecția denumirilor de origine la nivel internațional este guvernată de prevederile Aranjamentului de la Lisabona privind protecția denumirilor de origine și înregistrarea lor internațională din 1958. Un dezavantaj al Aranjamentului de la Lisabona din 1958 este faptul că nu acordă protecție internațională indicațiilor geografice. În spiritul modernizării, Uniunea de la Lisabona a demarat discuțiile privind modificarea textului convenției internaționale, în sensul extinderii protecției juridice prin încadrarea indicațiilor geografice. Se dorește ca adoptarea unei versiuni revizuite, cu denumirea Revised Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications, să fie adoptată în anul 2015.⁷

În reglementarea internațională, noțiunea de indicații geografice este prevăzută de dispozițiile Acordului TRIPS, care la art. 22 – 24 stipulează un cadru juridic general de acordare a protecției juridice. În conformitate cu art. 22, alin. 1 din Acordul TRIPS, indicația geografică este o denumire ce atestă că produsul este fabricat într-o regiune sau localitate de pe teritoriul unui stat membru, având rolul de a stabili o legătură directă între caracteristicile geografice specifice regiunii și calitățile ori reputația produsului.

În cuprinsul prevederilor Acordului TRIPS nu regăsim noțiunea denumire de origine, deoarece s-a dorit reglementarea unui concept cadru general și deschis. Analizând numărul statelor contractante, observăm că protecția internațională a celor două noțiuni este inechitabilă. În acest sens, Aranjamentul de la Lisabona din 1958 are 28 de state contractante, în timp ce Organizația Mondială a Comerțului, instituția ce administrează Acordul TRIPS, are 160 de state membre. Numărul statelor membre ale Uniunii de la Lisabona este surprinzător de mic, având în vedere dispozițiile art. 14 alin. 2

⁶ A se vedea, OMPI, Standing Committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications, Sixth Session, Geneva, March 12 to 16, 2001, p. 4-5, documentul poate fi consultat la următoarea pagină de internet: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sct/en/sct_6/sct_6_3.pdf

⁷ A se vedea, OMPI, Special Union for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration (Lisbon Union), Assembly, Twenty-Ninth (20th Ordinary) Session, Geneva, September 23 to October 2, 2013, p.1, documentul poate fi consultat la următoarea pagină de internet: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/en/li_a_29/li_a_29_1.pdf

lit.a din Aranjamentul de la Lisabona din 1958 în conformitate cu care orice stat contractant al Convenției de la Paris poate să semneze și să ratifice Aranjamentul de la Lisabona. Deși Convenția de la Paris din 1883 este ratificată de 176 de state, rezultă că procesul de adoptare a unui cadru juridic uniform la nivel internațional nu a fost susținut de marea majoritate a statelor. Cu toate acestea, dispozițiile Acordului TRIPS și ale Aranjamentului de la Lisabona nu sunt antagonice, iar protecția internațională a denumirilor de origine este susținută de reglementarea acestei noțiuni în numeroase state, ca obiect al dreptului de proprietate industrială.⁸

Analizând definițiile⁹ conferite de cele două convenții internaționale reiese că distincțiile principale se referă la două concepte: factori umani și reputație. Dacă factorii umani reprezintă un element definitoriu în domeniul denumirilor de origine, reputația poate fi un accesoriu al unui produs în materia indicațiilor geografice. Denumirea de origine se aplică unor produse a căror calitate ori caracteristici sunt determinate de factorii geografici și umani, iar indicația geografică se utilizează pentru produse a căror calitate, reputație sau alte caracteristici sunt influențate de factorii geografici. A posteriori, *factorii umani* constituie un element fundamental în acordarea protecției juridice unei denumiri de origine, iar *reputația*, în absența unei calități determinate a produsului, poate produce efecte juridice numai în domeniul indicațiilor geografice.¹⁰

Într-un limbaj matematic, apreciem că denumirile de origine reprezintă o submulțime proprie a indicațiilor geografice. Ca argument principal menționăm faptul că denumirile de origine preiau caracteristicile

⁸ Pentru detalii, C. Geiger, D. Gervais, N. Olszak and V. Ruzek, *Towards a Flexible International Framework for the Protection of Geographical Indications*, în *The WIPO Journal: Analysis of Intellectual Property Issues*, vol. 1, issue 2/2010, p. 151-153.

⁹ Art. 2, alin. 1 din Aranjamentul de la Lisabona prevede că "*«appellation of origin» means the geographical denomination of a country, region, or locality, which serves to designate a product originating therein, the quality or characteristics of which are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors.*"; Art. 22, alin. 1 din Acordul TRIPS menționează că "*Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.*"

¹⁰ A se vedea, OMPI, Standing Committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications, Sixth Session, Geneva, March 12 to 16, 2001, p. 5-6.

indicațiilor geografice, dar dezvoltă criterii noi pentru acordarea protecției. Rezultă că fiecare denumire de origine ar putea fi înregistrată ca indicație geografică, deoarece îndeplinește criteriile enunțate în cuprinsul definiției indicațiilor geografice. Cu toate acestea, spunem că denumirile de origine reprezintă o submulțime proprie, deoarece cele două noțiuni nu se regăsesc pe o poziție de egalitate juridică datorită diferențelor specifice.

În acest context juridic, ne punem întrebarea dacă denumirile de origine pot fi protejate de dispozițiile Acordului TRIPS în cazul în care drepturile titularului sunt încălcate de către un terț în desfășurarea unor operațiuni comerciale? Protecția juridică în statele membre ale Organizației Mondiale a Comerțului are caracter eterogen în acest domeniu. În Franța, denumirile de origine reprezintă principala formă de protecție juridică, ce a fost reglementată pentru prima dată printr-o lege din anul 1905. În India se utilizează noțiunea de indicații geografice. Deși marea majoritate a indicațiilor geografice indiene sunt notorii în arealul mondial, de abia în anul 1999 a fost adoptată o Lege privind înregistrarea și protejarea indicațiilor geografice pentru bunuri. În temeiul acestei legi, a fost înființat Registrul Indicațiilor Geografice în anul 2001.¹¹ Pe de altă parte, în Marea Britanie, denumirile geografice pot fi înregistrate numai sub formă de mărci colective și mărci de certificare în temeiul Legii privind mărcile din anul 1994¹², ceea ce înseamnă că indicațiile geografice au o formă de protecție sub nume fals. Cu toate acestea, pe teritoriul Regatului Unit al Marii Britanii se aplică atât legislația Uniunii Europene în materie, cât și textul Acordului TRIPS.¹³

Reiese că standardele de protecție juridică enunțate în cuprinsul Acordului TRIPS și-au menținut un caracter general, pentru a putea permite unui număr cât mai mare de state să ratifice textul acordului. Noțiunea de indicație geografică are o deschidere mult mai mare prin comparație cu denumirile de origine, datorită conturării unui regim juridic standard în cadrul căruia pot fi armonizate dispozițiile legislațiilor naționale din statele membre.

¹¹ A se vedea, R. Banerjee, M. Majumdar, *In the mood to compromise? Extended protection of geographical indications under TRIPS article 23*, în *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, vol. 6, no. 9/2011, p. 662-663.

¹² Trade Marks Act 1994, textul poate fi consultat la următoarea pagină de internet: <http://www.ipo.gov.uk/tmact94.pdf>

¹³ <http://www.ipo.gov.uk/pro-policy/policy-information/policy-issues/policy-issues-geographical.htm>

Acordul TRIPS reglementează două forme de protecție juridică. În cuprinsul art. 22 este reglementat un nivel standard de protecție pentru indicațiile geografice înregistrate pentru orice tip de produs. Protecția juridică se acordă pentru a se evita inducerea în eroare a consumatorului și prevenirea actelor de concurență neloială. La art. 23 se face referire la o formă de protecție superioară pentru indicații geografice înregistrate pentru vinuri și băuturi alcoolice. Protecția juridică se acordă chiar dacă utilizarea lor de către un terț nu ar induce în eroare consumatorii. De exemplu, denumirile înregistrate la nivel național francez pentru vinuri și alte băuturi alcoolice sunt protejate ca denumiri de origine.

Prin individualizarea normativă a celor două nivele standard de protecție juridică considerăm că prevederile Acordului TRIPS, în special art. 23, se aplică denumirilor de origine. De asemenea, caracterul eterogen al protecției la nivel național și rolul de expresie generică a indicațiilor geografice reliefează aplicarea Acordului TRIPS atât pentru indicațiile geografice protejate, cât și pentru denumirile de origine protejate.

În arealul geografic al Uniunii Europene regăsim cele două noțiuni din titlul articolului: indicații geografice și denumiri de origine. Procesul de armonizare a legislațiilor naționale s-a concretizat prin adoptarea a patru regulamente pentru diferite categorii de produse precum: produse agricole și alimentare destinate consumului uman, vinurile, vinurilor aromatizate și băuturilor spirtoase.

Regulamentul nr. 2081/1992 privind protecția indicațiilor geografice și a denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare a reprezentat primul text ce a legiferat un regim juridic unic al indicațiilor geografice și denumirilor de origine pe teritoriul statelor membre ale Uniunii Europene. Textul acestui regulament a fost înlocuit cu Regulamentul nr. 510/2006 privind protecția indicațiilor geografice și a denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare, care ulterior a fost abrogat și înlocuit cu Regulamentul nr. 1151/2012 privind sistemele din domeniul calității produselor agricole și alimentare.

Din perspectivă comparativă, titlul regulamentelor enunțate se diferențiază prin eliminarea sintagmei "*indicații geografice și denumiri de origine*" și înlocuirea cu mențiunea "*sisteme din domeniul calității*". Prin lectura textului Regulamentul nr. 1151/2012 constatăm că titlul II se intitulează *Denumiri de origine protejate și indicații de origine protejate*, iar titlul III *Specialități tradiționale garantate*. Astfel, s-au extins formele de

protecție juridică acordate în cazul în care se îndeplinește criteriul calității produselor prin raportare directă la o anumită zonă geografică.

Observăm că legiuitorul Uniunii Europene menționează conjuncția *și*, ceea ce înseamnă că noțiunea de indicație geografică nu este sinonimă cu cea a denumirilor de origine. Din punct de vedere a topicii titlului II, dar și a enunțului articolelor, denumirile de origine au o poziție primară, fără a considera că se impietează importanța indicațiilor geografice. Apreciem că astfel s-a recunoscut primordialitatea istorică a denumirilor de origine în Europa. Regulamentul nr. 1151/2012 a preluat sintaxa cuvintelor din cadrul articolelor din regulamentele anterioare, deși titlul Regulamentului nr. 2081/1992 și al Regulamentului nr. 510/2006 conținea o topică inversată.

Analizând definițiile celor două noțiuni stipulate la art. 5, alin. 1 și art. 5, alin. 2 din Regulamentul nr. 1151/2012 constatăm că au fost preluate enunțurile prevăzute în Aranjamentul de la Lisabona din 1958 și în Acordul TRIPS. Mai mult, se adaugă un nou criteriu de diferențiere, ce se referă la zona geografică în care se derulează etapele de producție. Astfel, în conformitate cu art. 5, alin. 1 lit. c) pentru denumiri de origine toate etapele de producție trebuie să se desfășoare în zona geografică delimitată, în timp ce în baza art. 5, alin. 2, lit. c) la indicații geografice cel puțin o etapă de producție trebuie să se deruleze în zona geografică delimitată.

În literatura juridică se consideră că "*GIs are an umbrella term, covering inter alia the EU Protected Designations of Origin (PDO) and Protected Geographical Indication (PGI)*..."¹⁴ Parafrazând putem spune că, în spațiul Uniunii Europene, mulțimea indicațiilor geografice include submulțimea denumirilor de origine protejate și a indicațiilor geografice protejate.

În accentuarea caracterului de termen general al noțiunii de indicații geografice, vom face referire la dispozițiile Codului de proprietate intelectuală francez. În versiunea codului din anul 2008, titlul al doilea se intitula "*Indications géographiques*", dar la art. L. 721-1 se conferea definiția denumirii de origine și la art. L. 722-1 se menționa că noțiunea de indicație geografică se concretizează prin următoarele: denumiri de origine reglementate de legislația franceză; denumiri de origine protejate și indicații de origine protejate în temeiul reglementărilor Uniunii Europene; denumirile

¹⁴S. Hall, *Geographical indications: a signposted route to the future or an impenetrable labyrinth?*, în *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, vol. 8, no. 3/2013, p. 252.

vinurilor de calitate și indicațiile geografice reglementate de dispozițiile legislației Uniunii Europene în domeniul pieței vitivinicole; denumirile geografice prevăzute în temeiul reglementărilor Uniunii Europene pentru băuturi spirtoase.¹⁵

În versiunea consolidată¹⁶ a Codului de proprietate intelectuală francez la data de 4 august 2014, titlul al doilea este denumit "*Indications géographiques*" și reglementează atât regimul denumirilor de origine, cât și al indicațiilor geografice pentru produse industriale și artisanale. În temeiul art. L. 721-2 "*Constitue une appellation d'origine la dénomination d'un pays, d'une région ou d'une localité servant à désigner un produit qui en est originaire et dont la qualité ou les caractères sont dus au milieu géographique, comprenant des facteurs naturels et des facteurs humains.*" În conformitate cu art. L. 721-3 "*Constitue une indication géographique la dénomination d'une zone géographique ou d'un lieu déterminé servant à désigner un produit, autre qu'agricole, forestier, alimentaire ou de la mer, qui en est originaire et qui possède une qualité déterminée, une réputation ou d'autres caractéristiques qui peuvent être attribuées essentiellement à cette origine géographique.*"

Valoarea semantică a celor două definiții este în convergență cu prevederilor internaționale aplicabile în materie. Constatăm caracterul de "*umbrella term*" al noțiunii de indicație geografică, care se concretizează sub două forme: *appellation d'origine* și *indications géographiques protégeant les produits industriels et artisanaux*.

Regulamentul nr. 110/2008 privind definirea, desemnarea, prezentarea, etichetarea și protecția indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 1576/89 al Consiliului reglementează noțiunea de indicații geografice pentru băuturilor spirtoase, ce este definită la art. 15, alin. 1. Definiția conturează criteriile specifice ale unei indicații geografice înregistrate, ce au fost prezentate anterior. Textul Regulamentului nr. 110/2008 nu prevede conceptul denumiri de origine.

În concluzie, procesul de armonizare a conceptelor din cadrul legislațiilor naționale s-a concretizat prin reglementarea denumirilor de

¹⁵ A se vedea, P. Sirinelli, S. Durrande, A. Latreille, J. Daleau, *Code de la Propriété Intellectuelle Commenté*, 8e édition, Dalloz, Paris, 2008, p. 653-654.

¹⁶ Textul Codului de proprietate intelectuală francez poate fi consultat la următoarea pagină de internet: http://codes.droit.org/cod/propriete_intellectuelle.pdf

origine și a indicațiilor geografice la nivel european și internațional. Prin analiza valențelor semantice și juridice a denumirilor de origine și indicațiilor geografice reiese că cele două noțiuni nu sunt sinonime, chiar dacă unele elemente caracteristice sunt comune. Expresia indicație geografice este ambivalentă, deoarece reprezintă un termen generic ce desemnează toate formele de protecție din acest domeniu și o formă de protecție juridică ce trebuie să îndeplinească anumite criterii reglementate de lege, atunci când este însoțită de adjectivul "*protejată*" sau "*înregistrată*". Astfel, conjuncția "*și*" trebuie să fie folosită în enumerarea formelor de protecție a denumirilor geografice în contextul unei interdependențe între calitățile ori caracteristicile produsului și mediul geografic al unei regiuni.

De asemenea, reiese caracterul universal al indicațiilor geografice protejate prin adoptarea Acordului TRIPS, precum și internaționalizarea denumirilor de origine prin adoptarea Aranjamentului de la Lisabona din 1958. Alchimia istorică a raportului dintre cele două noțiuni relevă faptul că denumirile de origine reprezintă rădăcina din care a fost extras conceptul indicațiilor geografice, chiar dacă expresia indicație geografică a dobândit un caracter general, ce înglobează diferite forme de protecție.